

Abocats contra l'abocador

La campanya contra l'abocador del Garraf, iniciada fa ara 25 anys, va ser la primera presa de posició i acció pública ecologista a Catalunya. Una decisió il·lògica de l'ajuntament barceloní es trobà amb un gran contestació científica i ciutadana.

L'ajuntament barceloní, a les darreries de l'etapa Porcioles, es devia pensar que donar aquella notícia al mes d'agost la faria passar inadvertida. Però es va equivocar. La decisió d'instal·lar un abocador d'escombraries al massís del Garraf, a una trentena de quilòmetres de Barcelona —a cavall dels municipis de Gavà i Begues—, per enviar-hi les deixalles cada cop més voluminoses de la ciutat, va generar la primera campanya ambientalista i va ser l'inici d'una contestació d'experts i altres ciutadans sobre temes ecològics.

Era l'any 1972. Barcelona generava cada vegada més residus domèstics i a la muntanya de Montjuïc ja no hi cabien. La pudor, les rates i el risc de malalties

conformaven un paisatge molt ben descrit en algunes obres de Francesc Candel. L'ajuntament va pensar en diversos llocs, òbviament fora de la ciutat, per transportar-hi les escombraries. I finalment s'inclinà per la solució tècnicament més inadequada.

Efectivament, l'anunci del projecte va generar una contestació ràpida. La primícia, la va donar *El Noticiero Universal*. Aquest diari havia estat —dintre els possibles durant el franquisme— molt crític envers l'ajuntament des de mitjan dècada dels 60. Després el va comprar el fill d'en Porcioles i es van acabar les crítiques. El 1972 el dirigia el conegut franquista Manuel Tarín Iglesias. Va ser, doncs, el *Ciero* el que el dia 8 d'agost de 1972 anunciava el projecte del

nou abocador. Tot i que a la portada l'avantítol deia "*Sin confirmar*", a l'interior el titular era més contundent: "*Barcelona dispone ya de un vertedero de basuras*" i incloïa un plànol de situació.

L'endemà va ser *La Vanguardia Española* que va donar la notícia. A l'article, no signat, s'hi feien descripcions "*Sin que signifique que tomemos otra postura que la simplemente informativa*". Segons el diari, "semblava" que el lloc era desèrtic i àrid i que no hi havia risc de pudors o de cap altre problema. També donava xifres: 60 camions hi transportarien 1.500 tones d'escombraries cada dia.

Efectivament, l'ajuntament havia triat un lloc desèrtic, pensant que, pel fet de ser allunyat de zones habitades, ningú no es queixa-

ria. Però l'error de càlcul va ser notable. No van passar gaires dies que Gabriel Jaraba publicava un article crític al *Diario de Barcelona*. Concretament, el dia 13 d'agost. El títol era més que contundent —sobretot per a l'època—: “*Garraf: el vertedero controlado puede provocar una gran catástrofe ecológica*”. Jaraba oferia dades sobre la permeabilitat del sòl, que a la vall de Joan, el lloc triat, podia ser del 75%. Els experts consultats per Jaraba manifestaven sorpresa per la lleugeresa amb què s'havia fet la tria i consideraven que les filtracions afectarien no solament l'interior sinó que arribarien a la costa. El Comitè Catalano-balear d'Espeleologia anunciava un estudi, si bé també afirmava que la inconveniència del lloc era evident per a qualsevol persona que conegués mínimament el sòl i el subsòl de la zona. Se sorprenien que cap tècnic de l'ajuntament no ho hagués comentat.

Espeleòlegs. Que els espeleòlegs fossin els primers a manifestar-se en contra per la tria no és gens estrany, perquè la zona de la vall de Joan i els seus voltants se significava precisament per la presència de moltes caveres i avencs i era, doncs, un lloc ideal per a la pràctica d'aquesta barreja d'esport i ciència. No debades aquell és un dels llocs on a final del segle XIX el geòleg, escriptor i sacerdot Norbert Font i Sagué realitzà les primeres incursions espeleològiques als Països Catalans.

La presència d'avencs es deu a la natura del sòl i subsòl de la zona. Són del tipus càrstic, que es caracteritza no ja per l'erosió, sinó per la dissolució de les roques calcàries, cosa que dóna lloc a moltes cavitats. Aquest paradís dels espeleòlegs era, lògicament, inadequat per a residus, perquè tant els líquids com els gasos podien fer també nefastes incursions. Una conseqüència tràgica de l'abocador del Garraf va ser la mort d'un espeleòleg el 1977, a causa d'una explosió produïda per les emanacions de gas metà.

Crònica de molts tancaments anunciats

RICARD CUGAT

Hi deu haver poques instal·lacions en funcionament que hagin tingut tants plans i dates de tancament com l'abocador de Garraf. D'entrada, l'ajuntament barceloní preveia que l'abocador del Garraf funcionaria durant deu anys, però la concessió a l'empresa pública municipal TIRSSA (Tractament Industrial de Residus Sòlids, SA) era de vint-i-cinc anys (fins al 1999). El 1981, Narcís Serra, aleshores alcalde de Barcelona i president de la Corporació Metropolitana, va anunciar que l'abocador es tancaria el 1986. El 1985 hi hagué noves promeses de tancament, en aquest cas, previst per al 1988.

Finalment, el 1987 es va aprovar el “Pla especial de protecció del medi físic del paisatge del massís del Garraf”, que establia el tancament de l'abocador en deu anys —és a dir, enguany—. L'alternativa que oferia la

Corporació Metropoliatana no era gaire engrescadora: una gran incineradora a la Zona Franca.

Finalment, la incineradora ha estat eliminada del Programa Metropolità de Gestió dels Residus Municipals, elaborat per l'Entitat Metropolitana del Medi Ambient. Aquest ambiciós programa preveu de reduir de forma significativa la producció de residus, potenciar la reutilització i el reciclatge —a partir de la recollida selectiva— i tractar de la forma menys agressiva possible el rebuig final. Quant a l'abocador del Garraf, el programa preveu que a partir del 1999 no s'hi tirin més residus orgànics i que finalment es restauri l'abocador.

Si el programa aconsegueix de reduir els residus que generem, Garraf en rebrà menys. Però no queda clar què passarà amb les deixalles no orgàniques. D'una altra banda, resta el problema dels lixiviat. Es tracta de líquids procedents de les escombraries o de la pluja i que arrosseguen diversos components. Fins fa poc encara eren retirats amb bidons. L'abocador en produeix de tres a cinc litres per segon i el seu poder contaminant és elevat.

Per últim, també es preveu l'aprofitament del metà. Aquest és un dels gasos que procedeixen de la fermentació dels residus. Es pot aplicar a la producció d'electricitat o bé com a combustible per a vehicles. En el primer cas, l'electricitat produïda generaria cada any uns ingressos de 450 milions de pessetes i en el segon estalviaria 20 milions de litres de combustible anuals. Aquests plans ja s'havien exposat el 1982, sense que es duguessin a terme.

Des de la seva creació s'han abocat al Garraf uns 17 milions de tones de residus, val a dir un volum de 16 milions de metres cúbics. Això dóna una idea de la magnitud del problema. Amb un espai natural malmès i amb contaminació d'aire i aigua, l'abocador del Garraf queda com un immens i desagradable monument a la forma d'actuar del franquisme. Per bé que, a manca de dates ben establertes sobre el seu tancament definitiu i amb organismes o empreses que no faciliten totes les dades que hom els demana, no podem dir que, en aquest punt, el franquisme s'hagi acabat definitivament. **X. D.**

Un any emblemàtic

MARC VILA

La primera campanya de protesta sobre un tema ambiental no és l'únic fet remarcable que es va esdevenir el 1972. En el pla internacional, aquest any es va celebrar a Estocolm la Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient Humà. També es va crear l'EPA (Agència ambiental nord-americana), quan feia dos anys que Nixon havia ofert un gruixut informe sobre la problemàtica ambiental als Estats Units, que devia ser la primera gran exposició sobre la qüestió feta per un dirigent de pes. Molts ministeris del medi van néixer per aquelles dates. Finalment, es va publicar l'informe Meadows al Club de Roma, sobre els límits del creixement.

Al nostre país, la Institució Catalana d'Història Natural va reprendre les seves activitats i es va acordar d'iniciar la redacció del *Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans*. També aquest any es va inaugurar la central nuclear de Vandellòs.

El 1974, any de la inauguració de l'abocador del Garraf, també es produïen debats polítics, això sí, amb feixistes irreductibles com Girón de Velasco, Fernández de la Mora i Blas Pinar. Aquest darrer recordava que "*La guerra no ha terminado*". Uns anys després, les primeres eleccions democràtiques també llençaren aquestes ideologies a l'abocador de la història. X. D.

fundació
BANCAIXA

Del 20 al 26
d'octubre

AGENDA

20 Dilluns Conferència

Cicle: *Economía y empleo*.
"La mujer y el mercado de trabajo".
Marina Subirats Martori.
Catedrática de Sociología de la Universidad Complutense.
Sala Sorolla a les 19'30 hores.

23 Dijous Conferència

"Anécdotas, logros y dilemas en la investigación biomédica en la última mitad de siglo".
Lección Gerónimo Forteza.
Santiago Grisolia García.
Sala d'Actes a les 19'30 hores.

25 Dissabte Jazz

Joe Lovano Quartet
Venda anticipada a través de Servientrada,
tel. 399 56 77, a partir del dimarts 21, de 8 a 22 hores.
Sala d'Actes a les 20'30 hores.

Sala d'Exposicions

Julius Blasser. "Obras 1934-1965".
Fins al 30 de novembre.

CENTRE CULTURAL
Plaça de Tolosa, 29. Tel. 367 98 64. València

També diversos avencs varen esdevenir inaccessibles. Quant a les aigües, els efectes van ser ràpids: el 1974 ja s'havien contaminat les del poble de Garraf i el 1975 el calalós riu subterrani de la Falconera havia quedat també plenament afectat.

L'informe científic dut a terme per l'Escola Catalana d'Espeleologia (ECE) va ser presentat el 19 d'octubre. L'endemà en parlava *La Vanguardia* i dos dies després se'n va informar en el *Diario de Barcelona*. L'ECE era l'òrgan assessor en els aspectes científics i tècnics de l'espeleologia catalana i l'informe va ser elaborat per dos espeleòlegs -Pau Pérez, geòleg i aleshores president de l'ECE, i Joan Senent-Josa, biòleg- amb informacions aportades per diversos experts. Les conclusions posaven de manifest la perillositat del projecte per a la salut pública i el greu atac que significava per a un ecosistema molt valuós.

El 7 de novembre, es redactà una carta oberta a l'opinió pública, signada per tots els botànics de la Universitat de Barcelona i de l'Autònoma en què es cridava l'atenció sobre la importància biològica del Garraf. Cal destacar que

el massís no sols té parts molt àrides, sinó que en fondals humits s'observa una gran diversitat de vegetació. Segons el manifest, no sols hi havia arguments de tipus sanitari i funcional contra l'abocador, sinó que calia promoure una ètica de la conservació i no valorar només les coses productives: "Sovint el pitjor del retard és actuar amb una mentalitat retrògrada en nom del progrés".

Inauguració. Passaren uns mesos amb actes de protesta, cartes sense resposta, vetos a la discussió del projecte, amenaces i represàlies als qui havien elaborat o signat informes... El gener del 1973 l'alcalde accidental de Barcelona, Félix Gallardo, presentava l'informe dels tècnics de l'ajuntament, segons els quals no hi havia cap problema ni risc a dur endavant el projecte. Finalment, la inauguració oficial de l'abocador es va fer el 25 d'abril de 1974 -l'atzar la va fer coincidir, curiosament, amb el cop d'estat que va acabar amb la dictadura a Portugal-. L'endemà, mentre a Portugal lluien els clavells vermells, al Garraf es llençaven les primeres escombraries.

Aquell any la sensibilitat de la ciutadania era més gran i això es notava a la premsa. *Tele/Exprés*, progressista fins on permetia la llei Fraga, publicava diàriament un mapa de la contaminació a Barcelona i parlava de temes com la denúncia del Col·legi d'Arquitectes sobre el projecte de la central tèrmica de Cubelles o l'existència d'una indústria nociva als baixos d'una casa de veïns al barri de Sant Andreu. També es parlava de "negligència burocràtica i especulació del sòl" com a causes de la caiguda d'un edifici al carrer de Fuencarral de Madrid, amb el resultat de 8 morts.

El mateix diari publicava unes declaracions del regidor Josep Güell Ramon segons el qual els estudis havien costat molts milions i, en teoria, tot estava resolt. Les declaracions anaven acompanyades d'un article crític de Joan Senent-Josa, on parlava d'irresponsabilitat municipal, allunyament entre administració

i administrats i manca de canals de participació democràtica. Explicava que la impermeabilització anunciada per l'ajuntament era tècnicament difícil i caríssima i que les pluges torrencials la farien inútil. No cal dir que Senent-Josa patí posteriorment alguns problemes.

El regidor Güell també explicava que les escombraries es trituraven a l'abocador mateix. El dia 24 de maig un reportatge fotogràfic al mateix diari mostrava que "el concejal no dijo la verdad o estaba mal informado". Més endavant, en desembre, el *Diario de Barcelona* mostrava els resultats d'un estudi fet novament per l'Escola Catalana d'Espelologia. En tres mostres del material teòricament utilitzat per impermeabilitzar, hi havia mínimes quantitats d'argiles

**Estudis,
manifestos
i protestes varen
aconseguir que
l'abocador del
Garraf es
corregís sobre
la marxa.**

i bàsicament es componien de sorra gruixuda.

Estudis, manifestos i protestes varen aconseguir que l'abocador es corregís sobre la marxa. Segons el biòleg Josep Maria Camarasa, "allò que hauria estat un desastre es va millorar. A més, l'opinió dels biòlegs i geòlegs va començar a tenir-se en compte pels tècnics de l'obra pública, que fins aleshores l'havien ignorada". Alguns naturalistes es van incorporar a l'administració.

Tot això va comportar, en paraules del biòleg Ramon Folch, "la racionalització progressiva d'una decisió poc racional". També va servir per unir forces. La protesta contra l'abocador va barrejar l'ecologisme amb els moviments

RAMON FOLCH-UNITAT DE BOTÀNICA. FAC. DE BIOLOGIA UB

RAMON FOLCH-UNITAT DE BOTÀNICA. FAC. DE BIOLOGIA UB

veïnals contra fàbriques contaminants o amb les reivindicacions obreres sobre la salut i la seguretat laborals.

A partir de les primeres eleccions democràtiques (1977), les coses van canviar lentament. Es va impermeabilitzar el sòl amb argiles i es varen compactar les escombraries. Però era ben difícil aturar els danys provocats en una vall extensa com 100 camps de futbol i on es continuaven abocant tones diàries de deixalles. A vint-i-cinc anys del projecte que desencadenà la primera campanya ecologista, l'abocador del Garraf continua provocant preocupacions, protestes i mobilitzacions.

La vall de Joan està ocupada completament per l'abocador. Les condicions d'impermeabilització del sòl han millorat amb el temps, però el mal que s'ha fet a aquest espai és segurament inarranjable.

Xavier Duran